

A LEÁNYGYMNASIUM.

IRTA :

ARATÓ FRIGYES,

A SZEGEDI KÖZS. FELSŐBB LEÁNYISKOLA TANÁRA,

SZEGED, 1896.

NYOMATOTT ENGEL LAJOSNÁL.

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000320414

49923

Az 1896-odik év nagyjelentőségű ujitás emlékezetét fogja közoktatásügyünk történetében is megőrizni. Megnyilt a tudományok egyeteme a nők előtt. Az egész társadalomnak fejlődésével, a családi élet-, a közmoral magasztos érdekeivel legbensőbb kapcsolatban lévő átalakulások kezdődnek meg e fontos eseménynyel. — Napirendre kerülnek oly kérdések, amelyek az elintézésükre hivatott szakemberek szűk körén túl a nemzet összességének érdeklődését felkeltik, s megérdemlik, megkövetelik, hogy velük minden művelt körben foglalkozzanak.

A legelsők közé sorozhatjuk — jelentőségre nézve — a leánygymnasium szervezését. Nem az elméleti okoskodás, a gyakorlati élet sürgeti a leányok középfoku oktatásának reformját. A nemzet ezeréves fenállásának ünnepélyén tartott II. országos és egyetemi tanügyi congressus nőnevelési szakosztálya 1896. július 4-edikén már behatólag tárgyalja

Egy kritikai megjegyzéstől azonban nem tartózkodhatunk.

Megnyugvással halljuk a nőnevelés gyakorlati munkásainak vezérférfiától, — egész sokaságukban — a helyes tapasztalat tiszta elveit, de nem látjuk azokat a kitűzött cél elérésére javasolt tervezetben teljes szigorúsággal értékesítve.

Épen a kérdés két legfontosabb részleténél : a tanítási idő kiszabásánál, s a tulajdonképeni szervezésnél találunk oly éles ellentétet premissák és conclusio között, amely lehetlenné teszi ránk nézve, hogy e javaslatot meggyőződéssel támogassuk, s nézetünk szerint épen ezen ellentét terelte a kérdés megoldásának tervezetét egészen téves irányba.

A felsőbb leányiskolák miniszteri biztosa a tanítási időre vonatkozólag a következőket mondja :

»Nem szabad szem elől tévesztetni azt az igazságot, hogy nem az érettségi vizsgálat alkalmával documentált tudásban és ismeret-tömegben kell keresni az egyetemi tanulmányokra való reátermettségnak zálogát.«

»Minden leánynevelésnek mindenekelőtt

arra kell irányulnia, amire a természet utalta a nőket, a családi életre való nevelésre.»

»A felsőbb leányiskolában, noha ezen iskola kisebb mérvben veszi igénybe növendékeinek erejét, sokan vannak, akiket egészségi állapotuk kényszerít tanulmányaiknak időnek előtte teljes vagy részleges abbahagyására. A leányszervezet gyöngédebb, jobban van disponálva mindennemű ideges bajra, mint a fiué, ezért a leányoknál nagyobb a veszély, hogy a gymnasiumi fokozottabb igények aláássák egészségüket.«

A 14-ik lapon felemlíti saját tapasztalából azon igen érdekes és meggyőző adatot, hogy a vezetése alatt álló budapesti intézet továbbképző tanfolyamát végzett egyik növendék, 5 havi előkészület után általános jeles eredménynyel tett érettségi vizsgálatot a VII. ker. főgymnasiumában.

Aztán így folytatja: »Nem szenved kétséget, hogy a gymnasiumban adott latin és görög nyelvi készséget a tehetséges szorgalmas leánynövendék képes elsajátítani a nélkül, hogy nyolcz illetőleg négy évet fordítana erre a tanulmányra. Ismerni kell azt a rengeteg ambítiót, rendkívüli intelligentiát,

s azt a gyors és eleven felfogást, mely az ilyen leánynövendéket jellemzi, és magasan az egykoru fiuk fölé emeli.«

»A latinnyelvi órák kisebb számát kiegyenliti a növendékek minősége, továbbá az a körülmény, hogy a növendékek a latin nyelvtanítást megelőzve a franczia nyelvet tanulják, mely nyelv miként a frankfurti gymnasiumban Reinhard által tett kísérletek igazolják, a latin nyelvtanulásra előkészítésül szolgálhat.«

S mégis meglepetéssel kell látnunk, hogy a felsőbb leányiskolával combinált leánygymnasium tervezetében az alsó osztályok heti 29, a felsők 30 órai tanítással vannak megterhelve.

30 órai iskolai tanítás hetenként! S a felső osztályokban csak a torna két órája facultativ. Hiányzik a hat éven át tanult franczia(!), hiányzik a női kézimunka, az ének, a rajz; csupa nehéz, elméleti, sok házi munkát követelő tárgy: latin, görög, magyar, német, történelem, physika, algebra, psychologia! Ha nem feledjük, hogy a legtöbb művelt nő zenét is tanul, leányainknak szellemi munkával való megterhelését, — minimalis

számítással 9—10 órára kell tennünk naponként! Ennyi munka ellen az a földhöz tapadt szegény napszámos és gyári munkás zavargással és strike-kal tiltakozik!

A leánygymnasium szervezetére vonatkozólag pedig a következőket olvashatjuk a miniszteri biztos úr művében:

»A leányok középfoku oktatásának ilyen tén rendezése a nőnevelés egységességének megőrzése érdekében is kívánatos. Nem jó és nem kívánatos, hogy a gyermekeket fiatal korukban oktató iskolák oly nagyon sokfélék. Kétségtelenül nagy baj, hogy a szülőknek fiaiknak már 9—10 éves korában határozniok kell, hová adják: gymnasiumba-e, reáliskolába avagy polgáriiskolába? Az elhibázott határozatot ilyenkor néha csak nagy veszteségek árán, néha egyáltalán nem lehet jóvá tenni. Azt hiszem, nem tanácsos a leány oktatás terén hasonló állapotokat teremteni, az által, hogy a polgári leányiskola és felsőbb leányiskola mellé a középfoku leányiskoláknak majd egy harmadik fajtáját létesítjük, a leánygymnasiumot.«

Azután remekül rajzolja a mostani női középfoku iskolák szervezetét. Bizonyára hi-

vatalos állása korlátozza őt abban, hogy még erősebb vonásokkal nem domborította ki a felsőbb leányiskolának csudálatos alakulatát. Ez intézetnek mai szervezetével valósággal azon absurd feladat jut osztályrészül, hogy majdnem azonos tanítási tervvel más műveltségre nevelje a növendéket, mint a polgári leányiskola, minden izében eltérő tervvel pedig ugyanarra a képzettségre, mint a fél prepa-
randia !

Említést tesz a miniszteri biztos ur szegénységünkről is, amely valóban követelőleg parancsolná, hogy intézményeink egyszerűsítése által tőkénket a lehető leggyümölcsözőbben értékesítsük, s a felesleges sokféleség luxusától tartózkodjunk.

S mi a következmény mind ezekből? A szerző megtartja a polgári leányiskolát, meg a felsőbb leányiskolát is, s javasol leánygymnasiumot, igaz a két utóbbit bifurcációval. Lesz tehát a mostani két középfoku intézet helyett három, vagy legalább is harmadfél.

E sajátságos jelenség okát abban látjuk, hogy a feladat elvi megoldásához választott szempont nem elég magas; a meglevő közép-

iskolai intézetek közelsége korlátozza a gondolat szabadságát, s a hozzájuk való alkalmazkodásnak a priori megállapított elvéért, kénytelenek vagyunk egymás után áldozatul dobni a tapasztalatból vont helyes következtetéseket; a részletekkel való foglalkozás elvonja figyelmünket a legfőbb vezéreszméktől, s a meglevő viszonyokkal való alkudozás eredményeül azután olyan szervezet terve létesül, amelylyel csak a már mai sokféleség és chaos lesz nagyobb.

A legelső s leglényesebb elvi eltérés köztünk s az előttünk levő javaslat között abban nyilatkozik meg, hogy mi a ma fennálló s középfoku oktatást szolgáló intézetek tekintélyének hatása alól kibontakozva, a leányok számára alakítandó középiskola tervezésénél a józan tapasztalásból merithető elvek megállapítását tartjuk legelső feladatnak. Amennyiben pedig a meglevő intézetek ehhez képest gyarlóságokat mutatnának, nem az elvek követelményeiről mondunk le, hanem ellenkezőleg a logika törvényeinek teljes szigorúságával sürgetjük az iskola-ügy egészére kiterjedő reformok létesítését.

Ha az iskolaszervezés kérdésének helyes

megítéléséhez választott szempont elég magas, első tekintetre szembeszökő közoktatásunk nem egy lényeges hibája.

Már a vezetésben is hiányzik a két legfőbb kellék: az önállóság és az egység. A közoktatásügyi minisztérium a vallásihoz van kapcsolva, az iskolák különböző minisztériumok rendelkezése alatt állanak.

S ha figyelmünket főleg azon iskolákra irányítjuk, melyek a 10—18 éves koru ifjúság nevelésére és tanítására vannak hivatva, valóságos zürzavar tárul fel előttünk.

Majd rokon elnevezések jelölnek egészen másfoku intézeteket, majd azonos iskolák szerepelnek egészen eltérő nevek alatt, a legnagyobb sokféleség szervezetben, tanítók képeztetésében, administratióban egyaránt!

Nem terjeszkedhetünk ki a részletekre, s csak azon egyetlen egy megjegyzéssel jellemezzük a helyzetet, hogy iskoláink szerveztének kérdésében mi magunk a tanítás munkásai is teljes tudatlanságban vagyunk, s ritka kivétel lehet közöttünk az a pályatársunk, aki a százféle iskolára vonatkozólag, a tanácsért hozzáforduló szülőnek, felvilágosítást adni képes volna.

Ez alkalommal az ugynevezett középiskolák érdekelnek bennünket különösen.

A rendkívül rohamos fejlődés, mely az utolsó évtizedek alatt hazánk közoktatásügyének terén nyilvánult, lehetetlenné tette az egységes középiskola kialakulását. A gymnasium mellett rövid idő lefolyása alatt társul fejlődött az eleinte sokkal szerényebb czélú reáliskola. Létrejött a polgári iskola is, mely intézet, bár szerényebb eszközökkel, nagyrészt szintén a középfoku oktatásban működik közre. Mennyi felesleges munkát végez e három iskola, mily zavarokat okoz az ifjúságnak pályaválasztásában, mennyi visszásságot az iskolák elhelyezésében, minő tékozlást egy szegény nemzet háztartásában ?!

A háromféle nevelő irányu iskolákhoz azután egész rendszertelenséggel kapcsolódnak szakiskoláink, kifejlődik ez a mai chaos, amelynek természetes visszahatásaképen a közvélemény mind követelőbben hangoztatja az egységes középiskola létesítését.

Történt is már valami ez irányban a gymnasium partialis bifurcatiójával, s a latin nyelvnek a reáliskolába való bevitelével. De ez intézkedések nem hogy kevesbitették volna

a középfoku iskolák között levő felesleges eltéréseket, hanem ellenkezőleg szaporították.

Az egyetemnek a gymnasiumtól való határozott különválása, felső szakiskolákká osztása és rohamos fejlődése mindjobban fokozta a középiskolával szemben támasztható követeléseket. Mivel pedig gyökeres újraszervezés helyett mindig csak apró átalakításokkal, foltozgatásokkal segítettünk a dolgon, mindinkább kifejlődött középfoku oktatásunk két legnagyobb hibájául: a tulterjeszkedés, s a tulterhelés.

Itt van iskolaügyünk mai sokféle fogyatozásának legfőbb két oka. Ezeken nem segít sem görög pótló tanfolyam, sem facultativ latin nyelvi tanítás, sem bifurcatio. E két baj gyökeres orvoslására van égető szükség. Ha itt segítünk, az apró részletek megoldásában nyilvánuló nehézségek önmaguktól oszolnak szét.

A középiskola tulterjeszkedett az elemi iskola rovására, magához vonta a fejletlen gyermeksereg egész tömegét, s ezzel oly munkahalmazt vállalt magára, amely azt egész feleslegesen terheli, s rendeltetésében zavarja.

Az elemi iskola a tanköteles kor iskolája.

Feladata, hogy azon ifjúságot nevelje, melyet a törvény iskolába kényszerít, a művelt nemzet minden polgárára nézve egyaránt szükséges ismeretek elsajátítására. Szervezete, tanítási terve az egész országra nézve egységes kell hogy legyen, ami különbség város és falu, felföld és alföld gyermekének tanítási igénye között van, az ugyanazon tanítási terv keretén belül is természetes megoldást nyerhet.

Módszere concentricus. Minden osztályban ugyanazt tanulja a tanuló, csak hogy természetesen a gyermek fejlődésével a tanítás köre folyton folyvást szélesedik. Ily munkásság megköveteli, hogy a tanítást lehetőleg egy tanító végezze az egész hat év folyamán.

Az elemi iskola működése úgy a nemzet általános, mint tudományos műveltségére nézve nagy jelentőségű, s közoktatásügyünk legfőbb szervezeti hibája abban rejlik, hogy a középiskola az elemi iskolát hivatásának teljesítésében megzavarja, megnyitva első osztályát a 10 éves gyermekerek előtt, s magához vonva az elemi iskola négy osztályát végzett növendékek nagy részét.

Természetes következménye ennek, hogy az elemi iskolák városokban, a hol középiskolák

is vannak, négy osztályúvá fejlődtek vissza, a középiskolák pedig 8 osztályosokká kristályosodtak meg.

Első tekintetre szembeszökő a felosztás aránytalansága. Az elemi iskola ideje túl rövid, a középiskoláé túl hosszú.

Az ifjúságnak az a jelentékeny nagy tömege, mely az elemi iskola negyedik osztályából a középiskolába megy át, s ott két osztályt elvégez, az elemi iskola V. és VI. osztályában előirt, s minden polgárra nézve szükségesnek jelzett és törvény által megkövetelt ismeretek elsajátításának kötelezettsége alól kibúvik, s idejét rá nézve egészen felesleges, s nagyrészt értéktelen csonka tanulmányra vesztegeti.

A középiskola viszont azon egységes czélt látva maga előtt, hogy a magasabb tudományos pályára készítse elő növendékeit, ehhez alkalmazza munkáját a legalsó osztálytól kezdve, s azokra van tekintettel, akik középfoku tanulmányaikat teljesen elvégezik. Hogy ezeknek száma nyolcz évfolyamra terjedő iskolánál csak aránytalanul kicsi lehet az természetes, annál is inkább, mert a középiskolának az elemi iskola rovására történő tulerjeszkedése miatt részint a szokás, részint a tör-

vény kényszerítő ereje azoknak nagy tömegét is oda hajtja, akik, ugyyszólván csak erősödni járnak az iskolába, s alig várják, hogy az iskolakötelezettség végével a tanítótól megszabaduljanak.

Létrejön tehát az a beteges állapot, hogy a középiskolába járó tanulók túlnyomó nagy száma oly ismeretek megszerzésével gyötrődik, amelyek ránézve jórészt értéktelenek, a tanártestület pedig hosszú fáradtságos, tudományos munkálkodást megkövetelő ismereteit oly tömegre vesztegeti, amelynél az rövid időn teljesen veszendőbe megy.

Az a 10 éves gyermek még teljesen éretlen a középfoku tanításra. A középiskola tehát alsó osztályaiban kénytelen elemi ismeretek közléseivel foglalkozni. Azután meg, nemzetünk sajátságos alakulása miatt, a magyar nyelv terjesztésének munkájából is jórészt ránehezül a középiskolára. Itt vannak, legszébb például, a szegedi középfoku iskolák; alsó osztályaik tömve vannak az idegen nyelvű gyermekek százaival, akik bejöttek egy-két évre magyar szóra anélkül, hogy a tudományos pályára való reménykedés még csak eszükbe is jutna.

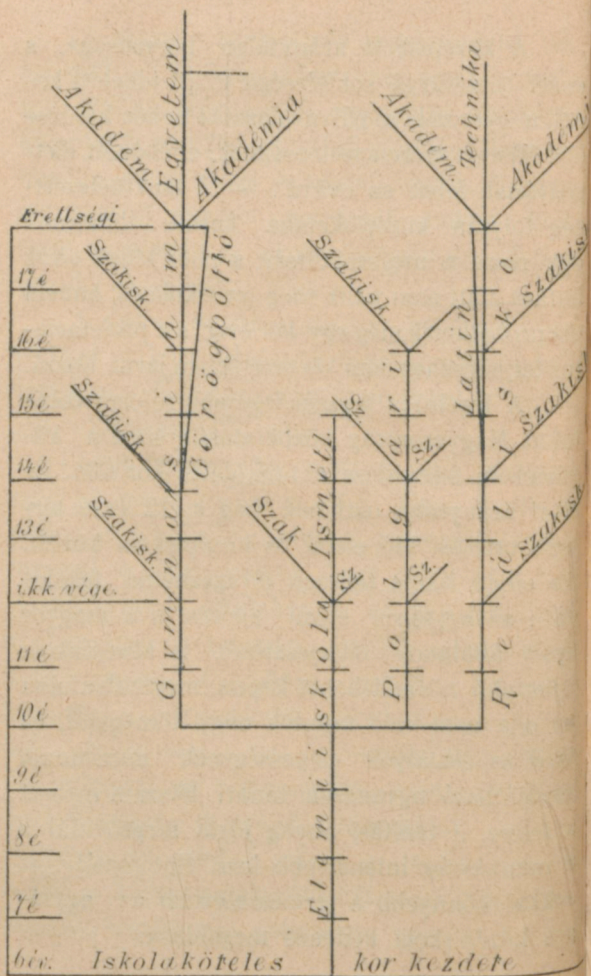
A magyar középiskola mindenesetre teljes erejével és önérzetével vesz részt a nemzeti szellem erősítésének magasztos munkájában, de a magyar nyelvnek általános terjesztése az elemi iskola feladatát képezi. A nemzet nyelvét minden polgárnak tudnia kell ezért az általános iskolakötelezettség idejére terjedő elemi iskola felelős.

S való-e annak a kis 10—11 éves gyermeknek a középiskolának szaktárgyakra osztó tanítása, s tudományosan képzett tanári testülete? Kétségtelenül nem.

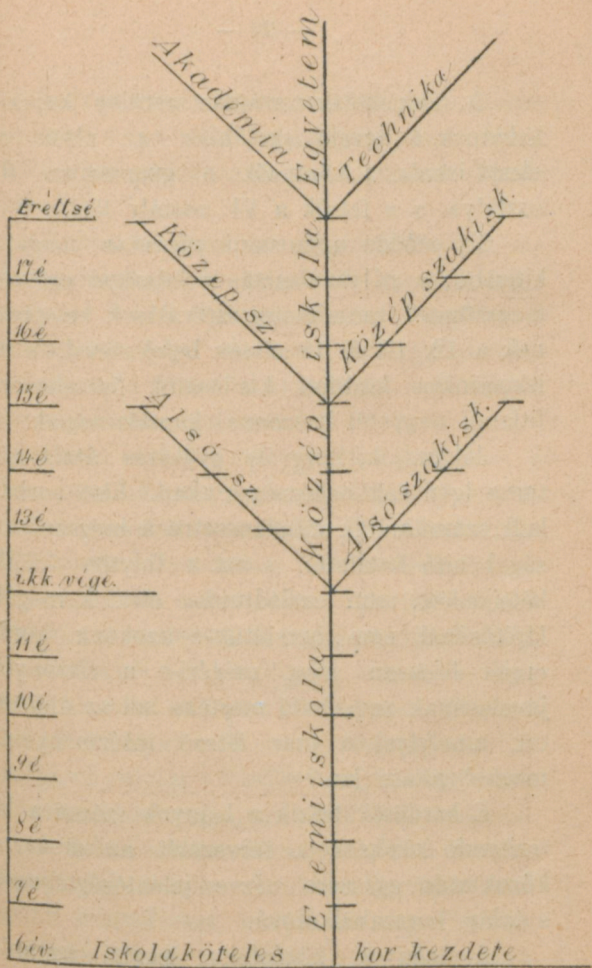
Az a fejletlen kis gyermek alig szokott még az iskola padjához, alig képes tanítója segítségével végig botorkálni olvasókönyvén, bemegy a középiskolába, hogy ott 8—10 tudományoskodó iskolakönyv alapján tanuljon, a finn-ugor nyelvészetre, felsőbb analitikára, astronomiára, filozofiára nevelt, tudományosan — s így mindig egyoldaluan — képzett tanároktól: az egyszerű tömondatról, alanyról és állítmányról, egész számok összeadásáról, kutyáról, macskáról, cserebogárról. Ha valahol hibás a tanítás módszere, a középiskolák első két osztályában bizonyára legnagyobb mértékben az.

A középiskola aránytalan hosszúsága, s ezzel összefüggő sokfélesége miatt időelőtt kerül a gyermek a pályaválasztás nehéz kérdése elé. Mennyi szerencsétlenségnek, elhibázott életpályának lehet ez okává! — A tankötelezettség folytán középiskolába kerülő tömegnek egy része a megszokottság s más külső okok hatása alatt nem válik meg az iskolától, hanem ott próbálkozik még egy-két évig, s a proletariatus terjedéséhez nem kis mértékben járul hozzá.

A legelső s legszükségesebb reform volna tehát Magyarország közoktatásügyében a középiskola felemelése a tanköteles kor fölé! Ez által arányosan oszlanék meg a 12 évre terjedő tanítási idő elemi és középiskola között. Az elemi iskola teljesen elvégezhetné feladatát: az egységes elemi képzést s a magyar nyelv általános elterjesztését. A középiskola fejlettebb növendékeket kapna, megszabadulna az oda nem való tanulók nagy tömegétől, ez által az osztályok népességének maximuma leszállítható ugyanezen tanári létszám mellett a felére, a tanítási anyag jóval megrövidül s a munkásság intenzívebb lesz. Hat osztálylyal sokkal könnyebb s természetesebb az egységes középiskola kedvező megoldása.

Iskoláink mai szervezete.

Iskolaszervezetünk reformterve.

A szakiskolák természetesen kapcsolódnának a nevelő iskolákhoz: az alsók az elemi iskola, a középsők a gymnasium III. osztálya, s a felsők a VI. osztály fölé.

Ily módon a mostani zürzavar magától kitisztul, a pályaválasztás nehézségei egészen megszűnnek, természetes szétválások keletkeznek a 12, 15 és 18 életév befejeztével, s az iskoláinkra fordított kiadásaink összehasonlíthatlanul nagyobb haszonnal kamatoznának.

Jól tudjuk, hogy ily gyökeres átalakítás terve igen sok nehézségre akad. Első sorban kell számitanunk mindenestre a megszokottság bénító hatalmát, s azt a folyton felötlő kételkedést, nem csalódtunk-e elveink megállapításánál, nem becsültük-e azoknak horderejét hibásan meg, megéri-e a viszonyok javulásának remélhető mértéke azt az áldozatot, amelylyel a már létező intézményeink megbolygatása jár?

E kérdések teszik a leányok számára létesítendő középiskola tervezetét az országos közoktatás egészére nézve jelentőségteljessé, s talán korszakalkotóvá.

A leányok középfoku iskolái ugyanis a fiukéhoz képest kisebb fontosságúak,

ugyszólván még a kezdeményezés stadiumában vannak, s ez által a megállapított elvek kísérleti megvalósítására alkalmasnak kínálkoznak.

A fiuk középiskolai oktatásánál nyert tapasztalatokat tehát teljes következetességgel igyekezni kell a leánygymnasium létesítésénél értékesíteni. A jól szervezett leánygymnasium busásan adja vissza a tanulást a fiúiskolák egészséges reformja számára.

Van-e szükség leánygymnasiumra? — e néven nevezzük az egyetemre előkészítő középfoku leányiskolát, — e kérdés vitatása ma már idejét multa. Hasonlókép természetesnek tartjuk, hogy ezen alakítandó intézetnek a már meglevő, s rendeltetését legjobban megközelítő mai iskolákból kell kifejlődnie; ugy finanziaális tekintetek, mint a kifejtett elvi szempontok kizárják a kérdés olyan módon való megoldását, hogy a meglevő polgári s felsőbb leányiskolák mellé külön önálló leánygymnasiumok létesitessenek.

A fiuk középiskoláira vonatkozó kritikai megjegyzéseink már magukban foglalják azon legfőbb irányelveket, melyeknek megvalósítása a leányok számára szervezendő középiskola tervezetében feltétlenül szükséges.

1. Mindenekelőtt a leányok számára létesítendő középiskola szervezése által a leányok középfoku oktatása egységes szervezetet nyerjen. A felső népiskola, polgári leányiskola és felsőbb leányiskola leánygymnasiummá alakuljon át.

2. Az elemi iskola vezesse a növendékeket a tanköteles kor befejeztéig. Ahol tehát az elemi leányiskola csonka, ki kell azt egészíteni az V. és VI. osztályok felállításával.

3. A leánygymnasium a tanköteles kort meghaladt, s az elemi iskola VI. osztályát elvégzett növendéket vehesse fel első osztályába.

4. A leánygymnasium hat osztályos legyen. — E hatosztály megfelel a mai középiskola 8 osztályának, azzal a különbséggel, hogy a 10—12 éves koru gyermek a neki jobban megfelelő elemi iskolában folytatja tanulmányát.

5. A hat osztályos leánygymnasium természetesen a III. oszt. után, tehát a betöltött 15 éves kornak megfelelőleg oszolják két félre.

6. Az alsó három osztályokban az általános műveltséghez tartozó, — a felsőkben pedig a tudományos pályára előkészítő tárgyakat kell csoportosítani.

7. A modern társadalom követelményeinek megfelelőleg gondoskodni kell a nőknek kenyérkereseti pályákra való kiképzéséről női szakiskolák felállítása által. A női szakiskolák alsó-, közép- és felsőfokuakra csoportosuljanak; az alsőfokuak az elemi iskolákhoz, a középfokuak a gymnasium III. osztályához, a felsőfokuak a gymnasium fölé kapcsolódjanak.

8. Női szakiskoláknak létesítésével kell megakadályozni, hogy a leánygymnasium a leányok tömegét magához ne vonja, s a szerényebb viszonyok között levő családok által ki nem elégíthető igények felkeltése s terjesztése által a rendkívül veszedelmes női proletariatus keletkezését elő ne idézze.

9. Ahol teljes középiskolára nincs szükség, ott három osztályos önálló félgynasiumok létesíttessenek, a város intelligentiájának megfelelő általános műveltség terjesztésére, s középfoku szakiskolák előkészítőjéül.

10. A polgári iskolai tanítónőképző intézetek fokozatosan szűnjenek meg, 1897-ben az első, 1899. szeptemberében a harmadik oszt., 1899. decz. 31-én tul polgári iskolai tanítónői oklevél ki ne adassék.

11. A megszűnő polgári leányiskolai tanítóképző-intézetekre fordított költségekből Budapesten és Kolozsvárott — az Eötvös collegium mintájára — internátusok létesíttessenek a tanári pályára készülő nők számára.

12. Azon polgári iskolai tanítónőkön kívül, akik ma középfoku leányiskolában működnek, vagy 1899. deczember 31-ig polgári iskolai tanítói oklevelet nyernek — leánygymnasiumban csak középiskolai tanári oklevéllel bíró tanárok és tanítónők nyerjenek alkalmazást. Rang és fizetés tekintetében a leánygymnasium tanerői egyenlő elbánásban részesüljenek.

Mielőtt a leánygymnasium tantárgyaira s azok óraszámának megállapítására áttérnénk, foglalkoznunk kell a tulterhelés kérdésével. Valóságos nemzeti csapás, amit a mai iskola az ifjúság testi fejlődésének vesztére véghez visz. Szűkmellűség, rövidlátás, vérszegénység, hátgerincz elferdülés, ideges gyengeség terjedtsége valóban megdöbbentő arra nézve, aki a mai iskolai ifjúságot elfogulatlanul s szeretettel szemléli. A kedélyvilág rendellenességei keletkezésükben nem oly feltűnőek

ugyan, de azért nem kevésbbé elszomorítóak. Elégszer halljuk is annak sürgetését, hogy a tulterhelésen segíteni kell, s mi történt eddig e tekintetben: alig valami.

S miért? Mert a tanítási idő kiszabásánál is a részletek jelentőségének tulbecsülésével a főirányelvek követelményeiről feledkezünk meg. Azt hangoztatjuk, mit »kell« a középiskolában tanítani, s az egyes tárgyak szakembereitől kérünk tanácsot arra nézve, mennyi időre van szükség a fontosaknak tartott ismeretek elsajátításához.

A leánygymnasium szervezeténél a feladat megítélésére választott szempontnak messze felül kell emelkednie az egyes tárgyak részleteinek zavaró hatása alól. Jut e hely a leánygymnasiumban a gazdaságtannak, vagy a görög nyelvtannak, a peloponnesusi háborúnak, összetett keverési szabálynak, vagy az Alpok hosszanti és haránt völgyeinek? ez egészen alárendelt jelentőségű kérdés.

Az egyetlen helyes eljárás csak az lehet, hogy a testi fejlődés törvényeit és követelményeit ismerő orvos, s a lelki képességeket művelő tanár jelölje meg mindenekelőtt azt a

A felsőbb leányiskolával kombinált leánygymnasium, Suppan terve szerint (az elemi iskolával bővítve).

Tárgy	Elemi iskola				Alsó tanfolyam				Középső tanfolyam				Felső tanfolyam		Összesítés
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII			
Vallástan . .	2	2	2	2	2	2		2	2	2	2	2	2	2	24
Beszéd gyak.	3	3													6
Olvasás, írás	8	6	6	5											25
Magyar ny. .	—	2	4	4	6	4	kötelezettség vége;	4	4	3	3	3	3	3	40
Német	—	—	—	—	5	3		3	3	2	2	2	2	2	22
Francia . . .	—	—	—	—		4		4	—	—	—	—	—	—	8
Tört. földrajz	—	—	2	2	2	2		4	3	3	3	2	3	3	26
Természett. .	—	—	—	—	2	2		2	3	4	5	3	2	2	23
Mennyiségt. .	5	5	5	5	3	3		3	3	4	2	2	2	2	42
Rajz	—	—	3	3	4	4		2	2	2	—	—	—	—	20
Ének	1	1	1	2	1	1		1	1	1	—	—	—	—	10
Kézimunka . .	—	—	—	—	2	2		2	—	—	—	—	—	—	6
Testgyakorl.	1	1	1	1	2	2		2	2*2	2*2	2*2	2*2	2*2	2*2	20
Közös órák össz.	—	—	—	—	29	29		29	23	23	19	16	16	—	—
Külön tárgyak a felsőbb leányiskolában :															
Magyar irod.	—	—	—	—	—	—	iskola-	—	—	—	2	—	—	—	2
Francia . . .	—	—	—	—	—	—		—	4	3	3	—	—	—	10
Gazdaságtan	—	—	—	—	—	—		—	—	2	—	—	—	—	2
Psychologia .	—	—	—	—	—	—		—	—	—	2	—	—	—	2
Rajz	—	—	—	—	—	—		—	—	—	2	—	—	—	2
Női kézim. . .	—	—	—	—	—	—		—	2*2	2*2	2*2	—	—	—	6
Külön tárgyak a gymnasiumban :															
Latin	—	—	—	—	—	—	Mindennapi	—	6	7	5	7	6	3	31
Görög	—	—	—	—	—	—		—	—	—	5	5	5	5	15
G. pótl. } olv.	—	—	—	—	—	—		—	—	—	3	3	3	3	9
} rajz	—	—	—	—	—	—		—	—	—	2	2	2	2	6
Geometria . .	—	—	—	—	—	—		—	—	—	1	2	—	—	3
Psychologia .	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	3	—	3
Összesítés . .	20	20	24	24	29	29		29	29	30	30	30	30	30	324

A leánygymnasium tervezete.

Tárgy	Elemi iskola							Gymnasium						Összegezés
	I	II	III	IV	V	VI		I	II	III	IV	V	VI	
Vallástan . .	2	2	2	2	2	2	A mindennapi iskola kötelezettség vége; alsófoku szakiskolák	2	2	2	1	1	1	21
Beszéd gyak.	3	3	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	6
Olvasás, írás	8	6	6	5	3	3		—	—	—	—	—	—	31
Magyar . . .	—	2	4	4	2	2		3	2	2	2	2	2	27
Német . . .	—	—	—	—	—	—		3	3	3	2	2	2	15
Franczia . .	—	—	—	—	—	—		2	3	3	2	2	2	14
Latin	—	—	—	—	—	—		—	—	—	5	4	4	13
Tört. földrajz	—	—	2	2	5	4		2	2	2	2	2	2	25
Mennyiségt.	5	5	5	5	4	4		2	2	2	2	2	2	40
Természettan	—	—	—	—	5	6		2	2	2	2	2	2	23
Ének	1	1	1	2	1	1	Középfoku szakiskolák	2	2	2	1	1	1	16
Rajz	—	—	3	3	3	3		2	2	2	2	2	2	24
Kézimunka .	—	—	—	—	—	—		2	2	2	2	1	1	10
Testgyakorl.	1	1	1	1	1	1		2	2	2	1	1	1	15
Filozófia . .	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	2	2	4
Összegezve .	20	20	24	24	26	26		24	24	24	24	24	24	284

határt, amelyet az ifjuság szellemi munkával való megterhelésénél maximumnak kell tekintenünk. — Csak másodsorban következik azután az a kérdés, mikép osszszuk fel a rendelkezésünkre álló időt az egyes tárgyak között, úgy, hogy azt a lehető legnagyobb szellemi haszonnal értékesítsük.

Tapasztalatainkon okulva, mi a 12—18 éves növendékek iskolai elfoglaltságának maximumául heti 24 órai tanítást állapítunk meg.

Ami az időnek tanítási tárgyakra vonatkozó felosztását illeti: mindenekelőtt megjegyezzük, hogy a fiugymnasium, valamint a felsőbb leányiskola majdnem valamennyi tanítási tárgyából csak a gazdaságtan és görög nyelvtan szorul ki a leánygymnasiumra vonatkozó tervezetünkből.

A gazdaságtan eddig sem igen emelte a felsőbb leányiskolai tanítás komolyságát. A görög nyelvre pedig a mellőzhetetlennek látszó franczia nyelv mellett nem jut idő. Öt nyelv tanítását az iskola meg nem bírja. De talán ma már, midőn a görög a fiuk gymnasiumában is facultativ tárggyá lett, egészen felesleges azt a leánygymnasiumba felvenni csak azért, hogy onnét úgy is nem-

sokára egészen kiszoruljon. Azon kevés nővendék, akinek arra szüksége van, ép úgy megtanulhatja azt majd az egyetemen, mint a szanszkritot.

A munkaidő felosztására vonatkozólag az látszik kívánatosnak, hogy az alsó osztályokban a 24 óra harmadrésze a testi ügyesség fejlesztésére s üdülésre szánt tárgyakra fordíttassék, a második harmadrész a nyelvekre jutna, a harmadikon pedig hittan, történelem, földrajz, mennyiségtan és természettudomány osztozzanak meg. A felső három osztályban az első csoport, valamint a hittan óráinak száma felére reducálódik, az így nyert időre a latin nyelv intensív tanítása céljából van szükség.

S ha sürgetjük az iskolai munkaidő meg rövidítését s a tulterhelés megszüntetését az összes iskolák számára, meggyőződésünk egész erejével és közvetlenségével foglalunk mindenkor állást a középfoku leányiskolai tanítás tulterhelése ellen.

A leány tanulók határtalan szorgalma és kevesebb önállósága a szellemi munkával való tulterhelés veszedelmét úgy is nagy mértékben fokozza.

A női szervezet sajátlagosságánál fogva a testi fejlődést gátló 8—10 órai görnyedt ülés valósággal végzetes következményekkel járhat. — A baj fokozásához a női ruházat is nem kis mértékben járul hozzá. A hátgerincz elgörbülése, a vérkeringés zavarai, légzőszervek hibás fejlődése az idegzetnek beteges érzékenysége nagyobb veszedelmet jelentenek, mint a fiuknál, veszedelmet az egyénre magára, veszedelmet általa alapítandó családjára. Nem szabad feledni, hogy a leány sokkal nagyobb mértékben van a családhoz, a házi tűzhelyhez kötve, mint a fiu, s míg ez elkalandoz a szabadban, az erdőn, élénkebb mozgással járó időtöltést keres, s ez által az iskolai rossz levegő s a tulsok szellemi munkásság ártalmas hatását némileg enyhíti, a leányt a társadalmi szokások és az illendőség mindebben korlátozzák.

És szabad-e a 12—18 éves leányt teljesen elvonni a háztartás gondjaitól? A nőnek hivatását mindenkor a családi élet gondozása s ápolása fogja képezni. — Nem azért létesül a leánygymnasium, nem azért nyílt meg az egyetem a nők előtt, hogy a nő hivatásául a családi élet helyébe a tudományos munkál-

kodást vagy a független életmódot helyezze, hanem, mert a társadalom fejlődése a létért való küzdelmet mind nehezebbé teszi, s a nőt is nehezebb munkára kényszeríti. Vajha minél kevesebb nő volna arra utalva, hogy a családi életen kívül, vagy annak szétzülése után, vagy házi tűzhelyének s gyermekeinek elhanyagolása mellett kenyérkereseti pályán küzködjék a létfenntartás nehéz gondjaival!

De a 12—18 éves leánygyermeket a házigondoktól elvonni nem is lehet. A fiúnak semmivel sem lesz a gondja több édes anyjának távolléte, vagy egyik családtagnak megbetegedése, vagy éppen egyes nagyobb házi munkálatok idején, a serdülő leányt, ily esetekben semmiféle iskolai feladat nem mentheti fel házi kötelességei alól.

És kívánja-e magának a tanításnak czélja a növendékeknek ismerettömeggel való megerősítését? Hiszen a lelki élet harmonikus fejlesztése a középiskolai tanítás legfőbb feladata. Lesz-e az az értelem élesebb, ha nem ér rá dolgozni a gépies munka tömegében? Lesz-e az a kedély, izlés finomabb, ha a fáradt lelkét megbénítja az emlékezetre ráért isme-

rethalmaz? kap-e határozott irányt és erőt az akarat a tulhajtott szellemi munkásság zaklatott idegességében?!

Az egyetem nem az ismerettömeg nagyságát követeli meg az érettségi vizsgálat itéletétől, hanem általában a tudományos munkássághoz szükséges szellemi fejlettséget és önállóságot. — A formai képzés a fő a nevelőiskolában, s hogy ehhez az ismeretek végtelen tömegéből, honnan vesszük azt a parányi anyagot, az egészen mellékes.

A növendéket tulterhelő iskola önmagát ítéli el, megfőszsza az ifjúságot ártatlan örömeitől, a korai érettség veszedelmeit idézi fel, s az eszmék magasságába vágyakozó ifju lelkét lehuzza — a tudásnak jórészt értéktelen terhével — a mindennapiság porába.

A leánygymnasium szervezése alkalmával tehát a középfoku leányiskolák általános, radicalis reformját tartjuk szükségesnek. Az elemi iskola fejlesztése, a nevelő középiskola egységesítése, s az egyes vidékek igényeinek megfelelő szakiskolák létesítése által egyszerűsíteni kell az iskolák szervezetét általában, s közelebb kell vinni nőnevelésünket az élethez. Anyagi áldozatainkat jelentékenyen na-

gyobb haszonnal kell gyümölcsöztetnünk, értékesítenünk kell teljességükben a tapasztalat helyes eredményeit, s a női egyéniség követelményeinek tiszteletben tartása mellett kell nevelnünk női ifjúságunkat a család, nemzet s társadalom életében reája váró hivatásra !

1942/43	2238
---------	------

